

27-KÜBİZM

Cézanne, “Doğada ne varsa küreye, koniye ve silindire göre biçimlenir” diyor, nesnelerin dış görünümünü tasvir etmekle yetinmeyip, onların öz yapılarına ulaşmanın gerekliliğini savunuyordu. Onun anısına, ölümünden bir yıl sonra Paris’te büyük bir sergi açıldı; bu sergide sanatçının olgunluk döneminde yaptığı eserler geniş bir sanatçı kitlesi tarafından izlendi. Bu sanatçılar içinde özellikle İspanyol Pablo Picasso ve Fransız Georges Braque, bu sergide modern sanatın gelişimi bakımından önemli ipuçları yakaladılar ve kübizmin ilk ve en önemli örneklerini verdiler. Sergiden hemen bir yıl sonra Braque, Cézanne’ın etkisi altında manzara resimleri yapmaya başladı. Aynı yıl Picasso, nesnelere köşeli yüzeyler halinde etüt ettiği resimler yapıyordu. Her iki ressam da Cézanne’ın yaptığı gibi üç boyutluluğu ifade etmek için Rönesans’taki perspektif anlayışından kopmuşlardı, ancak bir süre sonra renkten de kopmaları gerekmişti. Çünkü siyah ve beyazla karıştırılmadan sürülen renk, sanatçıyı yüzeyselliğe mecbur ediyor, kübik hacimlendirmeye engel oluyordu.

Bu arayışlar sonunda analitik kübizm doğdu.

Resim: Georges Braque.

Analitik kübizm, resmin kurgusuna hizmet etmek için nesnelerin yüzeylerini parçalara ayırıyordu ve bu özelliğiyle doğa resmini kesinlikle reddetmiş oluyordu. Ressamın nesneye bir noktadan bakması artık yetmiyordu. Ressam, nesnenin etrafında hayali olarak dolaşıyor, gördüğü biçimleri kurmak istediği kompozisyon doğrultusunda ayıklıyor, analiz ediyordu. Sonra bu biçimleri resim düzleminde yeniden bir araya getirerek hacmi yeniden kuruyordu.

Analitik kübist bir resim, doğadaki nesneyle sanatçının seçiminin birleşmesiyle ortaya çıkıyordu. Sanatçının bu birleşimi kendi seçimi lehine çevirmesi ve nesneden daha fazla kopmasıyla analitik kübizm, yerini sentetik kübizme bıraktı.

Sentetik kübizimde resim sanatı daha önce sahip olamadığı bağımsızlığa kavuştu. Bu dönemde birbiri üstüne düzenlenmiş planlar (*düzlemler*) kullanılmaya başlandı. Tuvale üzerine önceden boyanmış ya da baskılı kâğıtların tuvale yapıştırılması tekniği (*Kolaj*) bu dönemde başladı. Sadece kâğıt değil, muşamba, kumaş, metal, ahşap, ayna parçaları gibi çeşitli nesnelere resim düzlemine yapıştırılıyor, böylece sadece resim zenginleştirmekle kalınmıyor, gerçek malzemeye soyut biçimler arasında bir karşılık da yaratılıyor.

Rönesans’tan itibaren sanat, doğanın duyularla algılanabilen dış görünümünü yansıtmıştı. Kübistler, duyulara güven olamayacağı için doğacı (Natüralist) sanatı aldatmaca olarak görüyorlardı ve nesnelerin dış görünümünü değil, özünü, değişmeyen yapısını vermek istiyorlardı. Onlar için nesnelerin özü hacimdi. Hacim, nesnelerin duyusal niteliklerden elendikten sonra değişmeyen, kalan yanıydı. Cézanne, yapısını ifade etmek istediği nesneye, geleneksel sanatçılar gibi tek noktadan bakıyordu. Kübistler, nesnelere birden çok bakış noktasından gösterdiler ve Rönesans’ın başından beri süregelen bu tek bakış noktası anlayışını değiştirdiler.

20. yüzyılda Avrupa dışı kültürlerle ilgi duyulmaya başlanmıştı. Picasso ve Braque da zenci heykelleri ve maskaları topluyorlardı. Bu yüzden bu sanatçıların bazı yapıtlarında Afrika sanatının etkisi görülür.

Kübizm denince ilk akla gelen Picasso tanınan en üretken sanatçıdır. Guinness Rekorlar Kitabı’na göre 100.000 baskı, 34.000 kitap resmi, 300 heykel ve birçok seramik ve çizim üretmiştir.

Picasso 25 Ekim 1881’de İspanya’da Málaga’da doğdu. Babası resim öğretmenliği de yapan bir ressamdı. Küçük yaşta babası tarafından resim yapmaya yönlendirildi. Resim yeteneği kısa sürede keşfedildi. 1895’te Barcelona Güzel Sanatlar Okulu’na girdi.

Bir genelevdeki beş hayat kadını gösteren ve kübizm akımının en önemli örneklerinden biri olarak görülen ünlü eseri “Avignonlu Kadınlar”ı Fransa’da 1907 yazında yapmıştır.

Resim: Pablo Picasso. Avignonlu kadınlar

En tanınmış eseri olan Guernica'yı 1937'de, Paris'te düzenlenen Dünya Fuarı'ndaki İspanyol Pavyonu'nda sergilenmesi amacıyla yaptı. Resim, Guernica kasabasının Alman orduları tarafından bombalanmasını anlatır. Picasso'nun bir sergisi sırasında kendisine, “Bu resmi siz mi yaptınız” diye soran bir Alman generaline, “Hayır, siz yaptınız” cevabını verdiği bilinir. Picasso'nun savaşa ve Guernica'nın bombalanmasına karşı duyduğu güçlü nefreti anlatan bu resimdeki insan ve hayvan figürleri acı, hüznün ve savaşa karşı duyulan nefreti yansıtır. Resimdeki temel figür olan boğa figürü, mitolojide güç ve bereket sembolü olan Boğa-Tanrı'yı temsil eder, faşizmin kaynağı olan ilkel karanlık güç anlamında kullanılmıştır. İspanyol halkının özgürlük mücadelesi ise atla sembolize edilmiştir. Bu resim şu anda Madrid'de Reina Sofía Müzesi'ndedir.

Resim: Guernica

Kübizm akımı içinde değerlendirilen diğer önemli isimler Juan Gris, Robert Delaunay, Man Ray ve Fernand Léger'dir.

Kübizm'in sanatta önemli bir dönemeç olmasının nedenlerinden biri, Kuantum Fiziği ve Görelilik Teorisi'nin Newton Fiziğine dayanan geleneksel düşünce biçiminde köklü değişiklikler yapmış olmasıdır. Işığın dalga ya da

parçacık olma özelliğinin gözlemciye göre değişmekte olduğu keşfedilmiş, maddenin yoğunlaşmış enerji olduğu anlaşılmıştı. Atomu oluşturan parçacıkların tabi oldukları kurallar, bilim insanlarının maddeye ve madde evrenine ilişkin tüm ezberlerini bozmuştu. Tüm bunlar, Newton Fiziğine dayanan klasik materyalist felsefenin yeniden gözden geçirilmesini ve maddenin tamamen yeni bir bakışla, yeni baştan ele alınmasını gerektiriyordu.¹ Böylece Pozitivizm, önce bilimde sonra da sanatta etkisini yitirdi. Kübizme gelinceye kadar resimde, görülen doğa tekrarlanıyor veya Empresyonistlerde ve Post Empresyonistlerde olduğu gibi kısmen farklı yorumlarla yansıtılıyordu. Kübizmle nesnel dünyadan algılanan nesnelere parçalanıp, yeni bir bakış ve yorumla yeniden kurgulandı.

---

¹ Kuantum Fiziğinin bilime ve dinsel inançlara etkisi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Atilla Cemal Eşen, *Dinlerin Sınıfsal Kökeni ve Din Üzerinden Siyaset*, Berfin Yayınları, İstanbul, 2021.